EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2018 05 07
COM(2018) 246 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo (85/374/EEB) taikymo

{SWD(2018) 157 final} - {SWD(2018) 158 final}

1. ĮVADAS

Daugiau kaip tris dešimtmečius Direktyva dėl atsakomybės už gaminius[1] (toliau – Direktyva) užtikrinama, kad gamintojai prisiimtų atsakomybę už gaminius su trūkumais vartotojų atžvilgiu. Kai 1985 m. Direktyva buvo priimta, ji buvo drąsi ir moderni priemonė, dėl kurios reikėjo iš esmės pritaikyti valstybių narių civilinius kodeksus.

Direktyva buvo vienas pirmųjų ES teisės aktų, kuriais aiškiai siekiama apsaugoti vartotojus. Joje buvo nustatyta atsakomybės be kaltės sąvoka, kai gamintojai atsakingi už gaminius su trūkumais, nepaisant to, ar trūkumas atsirado dėl jų kaltės. Direktyva taip pat siekiama prisidėti prie ekonomikos augimo kuriant stabilią teisinę aplinką ir vienodas konkurencijos sąlygas, suteikiančias bendrovėms galimybes tiekti rinkai naujoviškus produktus.

Direktyva papildomi ES gaminių saugos teisės aktai ir vadinamasis naujas požiūris į gaminių saugą. Nauju požiūriu, kuris įdiegtas kartu su Direktyva, siekiama užkirsti kelią nelaimingiems atsitikimams nustatant bendrąsias saugos taisykles[2], kuriomis suteikiama galimybė bendrai prekių rinkai veikti sklandžiai ir mažinti administracinę naštą. Direktyva yra apsauginė priemonė tokiais atvejais, kai nelaimingi atsitikimai vis dėlto įvyksta.

2018 m. nėra 1985 m. ES ir jos gaminių saugos taisyklės pasikeitė, taip pat pasikeitė ekonomika ir technologijos. Šiandien daug gaminių pasižymi tokiomis savybėmis, kurios praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje buvo laikomos moksline fantastika. Iššūkiai, su kuriais dabar susiduriame ir dar labiau susidursime ateityje, susiję, pvz., su skaitmeninimu, daiktų internetu, dirbtiniu intelektu ir kibernetiniu saugumu.

Dėl eksponentiškai didėjančios kompiuterių skaičiavimo galios, duomenų prieinamumo ir tobulėjančių algoritmų būtent dirbtinis intelektas tampa viena svarbiausių 21-ojo amžiaus technologijų. Komisija priėmė komunikatą „Dirbtinio intelekto teikiamos naudos didinimas“[3] siekdama užtikrinti nuoseklų politinį atsaką, kuriuo taip pat sprendžiamos teisinės problemos. Žalos atveju gaminių sauga ir atsakomybė už juos yra esminis aspektas norint rasti politinį atsaką, kuriuo būtų suteikta galimybė Europos visuomenėms, įmonėms ir vartotojams gauti naudos iš dirbtinio intelekto.

Atsižvelgdama į tai, kad nuo Direktyvos įsigaliojimo ji niekada nebuvo įvertinta, taip pat atsižvelgdama į šiuos naujus technologinius pokyčius, Komisija atliko Direktyvos vertinimą, kad nustatytų jos poveikį. Vertinimas apima naujų technologinių pokyčių svarstymą. Tiksliau, buvo nagrinėjama, ar: i) Direktyva toliau išlieka veiksminga įgyvendinant jos pirminius tikslus; ii) Direktyva yra efektyvi; iii) Direktyva atitinka atitinkamas ES taisykles; iv) Direktyva išlieka aktuali ir apima naujausius technologinius

---

1 1985 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimohttp://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/ELI/?eliuri=eli:dir:1985:374:oj.

2 Šiuo metu tokie teisės aktai taikomi daugeliui ES rinkose esančių gaminių. Jie nuolat atnaujinami, kad būtų atsižvelgta į technologinius pokyčius.

3 Komisijos komunikatas „Dirbtinio intelekto teikiamos naudos didinimas“ (COM(2018) 237).

pokyčius; v) ES teisės aktai dėl atsakomybės už gaminius toliau teikia pridėtinę vertę įmonėms ir nukentėjusiems asmenims[4].

Taip pat buvo vertinama, ar dabartinės formos Direktyva vis dar atitinka savo tikslą. Ar ja tinkamai sprendžiamos problemos, susijusios su vis autonomiškesniais prietaisais ir kibernetiniu saugumu? Kaip dėl tvarumo ir žiedinės ekonomikos įgyvendinimo? Ar Direktyva gamintojai be reikalo atgrasomi nuo naujoviškų produktų tiekimo rinkai? Ar, priešingai, gamintojai sulaikomi nuo nekokybiškų ir nesaugių gaminių tiekimo rinkai? Ar besikeičiančiame pasaulyje ja vis dar apsaugomi nukentėję asmenys?

Atlikus įvertinimą nustatyta, kad nors šiandien gaminiai yra gerokai sudėtingesni nei 1985 m., Direktyva dėl atsakomybės už gaminius išlieka tinkama priemonė.

Vis dėlto, mes turime išaiškinti tam tikrų sąvokų (kaip antai gaminys, gamintojas, trūkumas, žala ir prievolė įrodyti) teisinį suvokimą ir nuodugniai išnagrinėti tam tikrus gaminius, pvz., vaistinius preparatus, kurie gali sukelti sunkumų įgyvendinant Direktyvą.

Be to, atsirandant naujoms skaitmeninėms technologijoms, atlikus preliminarią jų poveikio Direktyvos veikimui analizę, kilo daug atvirų klausimų. Atsižvelgdama į šias išvadas, Komisija plačiai konsultuosis, kad pasiektų bendrą susitarimą su visomis suinteresuotosiomis šalimis. Tikslas – parengti išsamias gaires, kaip Direktyva turi būti taikoma šiandien. Be to, Komisija vertins, kokia apimtimi su naujomis skaitmeninėmis technologijomis susiję klausimai gali būti sprendžiami pasitelkiant galiojančią Direktyvą. Šios gairės ir vertinimas padės mums sukurti atsakomybės už gaminius sistemos, atitinkančios skaitmeninę pramonės revoliuciją, pagrindus.

Mūsų tikslas – užtikrinti, kad: i) ES toliau taikytų atsakomybės už gaminius tvarką, skatinančią inovacijas; ii) ES rinkai tiekiami gaminiai būtų saugūs[5]; iii) nelaimingų atsitikimų atveju dėl gaminių su trūkumais nukentėję asmenys galėtų reikalauti žalos atlyginimo. Mes esame atsakingi tiek įmonėms, tiek žalą patyrusiems asmenims. Tai yra mūsų kelrodis. Mes turime valdyti būsimus technologinius pokyčius atidžiai ir išmintingai, kad nepažeistume nė vieno iš tikslų.

2. PAGRINDINIAI DIREKTYVOS YPATUMAI

Direktyva taikoma visiems kilnojamiesiems gaminiams, net jei jie integruoti į kitą kilnojamąjį gaminį, ypač elektros prietaisams. Joje taip pat apibrėžiama gamintojų **atsakomybės be kaltės** sąvoka[6]. Pagal ES teisės aktus[7] gamintojai yra atsakingi už savo gaminius. Jei gaminys turi trūkumų ir sukelia asmens sužalojimą ar 500 EUR viršijančią turtinę žalą, padarytą asmeniniam naudojimui ar vartojimui skirtai nuosavybei, gamintojai yra atsakingi, nepaisant to, ar dėl to kalti jie. Gaminys yra laikomas turinčiu trūkumų, jei jis nėra toks saugus, kokio asmuo turi teisę tikėtis[8].

---

4 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Tarybos direktyvos 85/374/EEB įvertinimas (SWD(2018)157).

5 Be jau galiojančių teisės aktų dėl gaminių.

6 Sąvoka „gamintojas“ apima galutinai pagaminto gaminio, bet kokių žaliavų ar sudedamosios dalies gamintoją, taip pat bet kokį asmenį, kuris prisistato kaip gamintojas, ant gaminio nurodydamas savo pavardę (pavadinimą), prekės ženklą ar kitą skiriamąjį ženklą (Direktyvos 3 straipsnis).

7 Pagal ES saugos teisės aktus gamintojas visada atsako už tai, kad gaminys atitiktų atitinkamų ES teisės aktų reikalavimus, net jeigu privalomas trečiųjų šalių atliekamas atitikties vertinimas.

8 Taip atsižvelgiama į visas aplinkybes, įskaitant gaminio pateikimą, tikslą, kuriam, protingai mąstant, gaminys gali būti naudojamas, ir gaminio išleidimo į apyvartą laiką. Direktyvos 6

Pavyzdys: *vairuodamas automobilį asmuo turėjo išvengti susidūrimo su netikėtai atsiradusia kliūtimi. Jis staiga nuvažiavo nuo kelio ir automobilis pradėjo smarkiai kratytis. Oro pagalvės jutikliai sureagavo į tai kaip į eismo įvykį ir suveikė. Viena iš šoninių oro pagalvių išsiskleisdama įsirėmė vairuotojui į kaklą, užspaudė arteriją ir sukėlė insultą. Teismai bandė nustatyti, ar gamintojas buvo teisingai apskaičiavęs netinkamo jutiklių veikimo riziką. Dvi teisminės instancijos ieškinį atmetė, bet aukštesnioji instancija šiuos sprendimus panaikino. Galiausiai byla buvo išspręsta neteisminiu būdu.*

Atsakomybė be kaltės yra veiksminga nukentėjusių asmenų apsaugos priemonė. Tačiau yra daugybė aplinkybių, kurioms esant Direktyva gamintojams suteikiama galimybė teikiant rinkai naujoviškus gaminius prisiimti tam tikrą apskaičiuotą riziką. Gamintojas nėra atsakingas, jeigu jis gali įrodyti, kad: i) trūkumo nebuvo, kai gaminys buvo išleistas į apyvartą; ii) trūkumas atsirado siekiant, kad gaminys atitiktų valdžios institucijų įtvirtintus reikalavimus; iii) trūkumo nebuvo galima pastebėti dėl gaminio išleidimo į apyvartą metu turėtų techninių žinių lygio. Valstybėms narėms gali būti suteikta galimybė nukrypti nuo šios išimties.

Pavyzdys: *asmuo patyrė sunkių sužalojimų, kai jo vairuojamo naudoto motociklo priekiniai stabdžiai netikėtai suveikė ir jis buvo nusviestas nuo motociklo. Motociklas buvo tinkamai prižiūrimas, jo rida buvo nedidelė ir jis buvo tik dvejų metų senumo. Ieškovas pareiškė ieškinį ir laimėjo bylą pirmosios instancijos teisme. Gamintojo apeliacinis skundas buvo atmestas, nes teismas išaiškino, kad ieškovas neprivalėjo įrodyti konstrukcijos ar gamybos trūkumo buvimo, kad būtų nustatytas gedimas, jis taip pat neturėjo nurodyti, kaip tas trūkumas atsirado. Ieškovas tiesiog turėjo parodyti, kad trūkumas atitinkamu momentu buvo ir kad tai sukėlė avariją. Teismas, remdamasis ekspertų įrodymais, nustatė, kad šio konkretaus motociklo stabdžiai buvo su trūkumais. Tokių trūkumų nebuvo kituose tokio tipo motocikluose, todėl teismas turėjo pagrindo padaryti išvadą, kad šie konkretūs stabdžiai turėjo trūkumų, ir ieškovas laimėjo bylą.*

Nukentėję asmenys gali pareikalauti atlyginti žalą per trejus metus nuo tos datos, kai sužinojo apie trūkumą. Praėjus dešimčiai metų po to, kai gaminys buvo išleistas į apyvartą, nebeįmanoma pateikti ieškinio. Siekdami pagrįsti savo ieškinį, nukentėję asmenys turi įrodyti padarytą žalą, gaminio trūkumą ir priežastinį ryšį tarp trūkumo ir padarytos žalos.

3. DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMAS

Pagal Direktyvą reikalaujama, kad Komisija kas penkerius metus Tarybai ir Parlamentui[9] teiktų jos įgyvendinimo ataskaitą. Tai yra penktoji ataskaita, papildyta įvertinimu.

2011–2017 m. ataskaitiniu laikotarpiu Komisija nesulaukė jokių skundų ir nepradėjo jokių pažeidimo nagrinėjimo procedūrų. Vis dėlto Direktyva neapima visų atsakomybės už gaminius aspektų ir šie aspektai nėra suderinti. Gali būti taikomi skirtingi

straipsnyje nurodyta, kad gaminys neturi būti laikomas turinčiu trūkumų vien dėl to, kad vėliau į apyvartą buvo išleistas geresnis gaminys.

9 KOM(95) 617 galutinis, KOM(2000) 893 galutinis, KOM(2006) 496 galutinis, KOM(2011) 547 galutinis. Ankstesnėse ataskaitose buvo pažymėta, kad padaugėjo su Direktyva susijusių bylų. Taip pat buvo nurodyta, kad ES lygmeniu bendrai sutarta dėl atsakomybės už gaminius sistemos. Tačiau galima teigti, kad kai kurios diskusijos dėl tam tikrų Direktyvoje pavartotų sąvokų, pvz., prievolės įrodyti, užsitęsė. Be Direktyvos taikymo srities išplėtimo Direktyva 1999/34/EB, Komisija nemanė, kad būtina ją iš dalies keisti.

nacionaliniai požiūriai, susiję, pvz., su prašymų atlyginti žalą nagrinėjimo sistema arba su padarytos žalos įrodymo būdais. Šiuo klausimu teisė spręsti paliekama valstybėms narėms. Valstybė narė taip pat gali nustatyti arba išlaikyti kitas nacionalines priemones dėl kalte grindžiamos gamintojų atsakomybės.

Penkios valstybės narės priėmė leidžiančią nukrypti nuostatą dėl kylančios grėsmės, nustatytą Direktyvos 15 straipsnio 1 dalies b punkte, pagal kurią gamintojas taip pat atsakingas, jeigu gaminio trūkumo nebuvo galima pastebėti dėl jo išleidimo į apyvartą metu turėtų mokslo ir techninių žinių lygio. Dvi valstybės narės taiko šią nuostatą visiems sektoriams[10], kitos dvi aiškiai netaiko jos vaistiniams preparatams[11], o dar viena – kūno priežiūros priemonėms[12].

Remiantis vertinimo duomenimis, dauguma 2000–2016 m. laikotarpiu pateiktų ieškinių dėl atsakomybės už gaminius buvo išnagrinėti neteisminiu būdu. 46 proc. atvejų išspręsti tiesioginėse derybose, 32 proc. – teisme, 15 proc. – neteisminio ginčų sprendimo būdu, o 7 proc. – kitais būdais, pvz. per atsakingosios šalies draudiką[13]. Atlikus užsakytą išorės vertinimą nustatyta, kad 2000–2016 m. laikotarpiu pateikti 798 ieškiniai, pagrįsti atsakomybės už gaminius taisyklėmis[14]. Tačiau tikėtina, kad bylų skaičius buvo didesnis ir ne visos bylos buvo įtrauktos į tikrintas viešąsias ir privačiąsias duomenų bazes. Dauguma nagrinėtų gaminių buvo žaliavos (21,2 proc. atvejų), vaistai (16,1 proc.), transporto priemonės (15,2 proc.) ir mašinos (12,4 proc.). Nustatyti žalos tipai susiję su kiekvieno gaminio savybėmis[15].

4. 2011–2017 M. TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKA

Atsižvelgiant į bylų skaičių nacionaliniuose teismuose ir su jomis susijusius sektorius, negalima teigti, kad vyrauja vienas konkretus sektorius, tačiau kalbant apie atvejus, kai kreipiamasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, padėtis yra kitokia. Keturi Teismo sprendimai per šį ataskaitinį laikotarpį buvo susiję su medicinos priemonėmis ir vaistais ir atskleidė specifines problemas, susijusias su Direktyvos taikymu sveikatos priežiūros gaminiams.

Byloje, kai ligoninės lova nudegino pacientą operacijos metu, Teismas patvirtino, kad Direktyva taikoma tik gamintojams, o ne paslaugos teikėjams, kurie gali naudoti gaminius su trūkumais[16]. Vis dėlto, Direktyva neužkertamas kelias valstybėms narėms nustatyti paslaugų teikėjams atsakomybę be kaltės, jeigu jos niekaip neriboja gamintojų atsakomybės be kaltės už savo gaminius, kaip nustatyta Direktyvoje.

---

10 Suomija ir Liuksemburgas.

11 Vengrijos civiliniame kodekse nustatyta, kad bet kokių vaistinių preparatų gamintojas yra atsakingas, net jeigu gaminio trūkumo nebuvo galima pastebėti dėl jo išleidimo į apyvartą metu turėtų mokslo ir techninių žinių lygio. Laikantis to paties požiūrio, Ispanijos 2007 m. lapkričio 16 d. įstatymų galią turinčiame karališkajame dekrete 1/2007 nustatyta, kad žmonėms vartoti skirtų vaistų, maisto ar maisto produktų gamintojai negali remtis Direktyvos 7 straipsnio e dalyje nustatyta leidžiančia nukrypti nuostata.

12 Prancūzija.

13 Šios procentinės dalys apskaičiuotos remiantis viešų konsultacijų atsakymais ir atitinka 28 valstybių narių vidurkį.

14 Technopolis, Tarybos direktyvos 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, suderinimo vertinimo tyrimas.

15 Tai pagrįsta 547 bylų analize, vadovaujantis Kombinuotąja nomenklatūra.

16 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas, C-495/10.

Pats sunkiausias žingsnis siekiant gauti žalos atlyginimą yra nukentėjusiam asmeniui tenkanti prievolė įrodyti priežastinį ryšį tarp trūkumo ir padarytos žalos. Teismas gerokai palengvino šią užduotį pripažindamas nacionalines taisykles, padedančias nukentėjusiam asmeniui pateikti tokius įrodymus, jeigu taip nėra pažeidžiama nukentėjusiam asmeniui pagal Direktyvą tenkanti įrodinėjimo prievolė. Pavyzdžiui, Teismas nurodė, kad nacionalinės taisyklės, pagal kurias vartotojams suteikiama teisė iš gaminio gamintojo pareikalauti suteikti jiems informaciją apie to gaminio neigiamą poveikį, gali būti priimtos, nes jos nepatenka į Direktyvos taikymo sritį[17]. Dėl šių taisyklių nukentėjusiam asmeniui lengviau nustatyti gamintojo atsakomybę. Be to, Teismas pripažino nacionalines įrodinėjimo taisykles, pagal kurias nacionalinis teismas gali nuspręsti, kad tam tikros faktinės aplinkybės yra rimtas, konkretus ir neginčijamas gaminio trūkumo įrodymas ir trūkumo priežastinis ryšys su žala, net jeigu nėra to patvirtinančių įtikinamų mokslinių įrodymų[18]. Ypač kalbant apie vaistinių preparatų neigiamą poveikį, kai dažnai nėra įtikinamų įrodymų, tai gali padėti nukentėjusiems asmenims gauti žalos atlyginimą. Teismas taip pat nurodė, kad nustačius galimą tai pačiai grupei arba tai pačiai gamybos serijai priklausančių gaminių trūkumą, tokį gaminį galima laikyti turinčiu trūkumą, nesant reikalo nustatyti, kad šis gaminys turi tokį trūkumą[19]. Tokio galimai turinčio trūkumų gaminio pašalinimo operacijos išlaidos taip pat laikomos žala pagal Direktyvą[20].

Pavyzdys: Širdies stimuliatorių laipsniškas gedimas *Širdies stimuliatorių gamintojas pranešė gydytojams, kad viena stimuliatoriuose naudota hermetinio sandarinimo detalė gali pradėti laipsniškai gesti. Šis trūkumas gali lemti tai, kad anksčiau laiko išsikraus baterija, todėl be išankstinio perspėjimo susilpnėja telemetrija ir (arba) stimuliavimo terapija. Gamintojas rekomendavo prireikus pakeisti stimuliatorius ir įsipareigojo nemokamai suteikti naujus stimuliatorius. Dviem pacientams buvo nemokamai suteikti nauji stimuliatoriai. Stimuliatoriai su trūkumais buvo sunaikinti neatlikus tolesnių tyrimų. Draudimo bendrovė pagal Direktyvą pareikalavo gamintojo atlyginti žalą ir taip pat kompensuoti stimuliatoriaus keitimo operacijos išlaidas.*

5. DIREKTYVOS ĮVERTINIMAS

Komisijos įvertinimas pagrįstas išorės tyrimu, kurio rezultatai išnagrinėti pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente[21]. Atliekant šį vertinimą buvo nagrinėjama: i) ar Direktyva vis dar atitinka jos pirminius tikslus, kuriais siekiama užtikrinti gamintojo atsakomybę, bendrosios rinkos veikimą ir nukentėjusių asmenų apsaugą bei žalos atlyginimą jiems; ii) ar ji buvo efektyvi, veiksminga ir nuosekli ir ar suteikė Europos pridėtinę vertę.

5.1. Efektyvumas

Suinteresuotosios šalys gerai supranta, kad gamintojai yra atsakingi už savo gaminių trūkumus. Pramonės atstovai apskritai patenkinti Direktyva kaip atsakomybės už gaminius su trūkumais užtikrinimo priemone. Tačiau vartotojų organizacijos kritiškai vertina tai, kad nukentėjusiems asmenims sunku įrodyti priežastinį ryšį tarp padarytos žalos ir gaminio trūkumo, visų pirma todėl, kad jie turi iš anksto apmokėti išlaidas už įrodymų pateikimą, ir todėl, kad jie yra nepalankioje padėtyje techninės informacijos apie

17 2014 m. lapkričio 20 d. sprendimas, C-310/13.
18 2017 m. birželio 21 d. sprendimas, C-621/15.
19 2015 m. kovo 5 d. sprendimas sujungtose bylose C-503/13 ir C-504/13.
20 Ten pat.
21 Žr. pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2018)157 dėl Direktyvos įvertinimo.

gaminį požiūriu. Atlikus vertinimą nustatyta, kad tai yra pats sunkiausias žingsnis vartotojams norint gauti kompensaciją. Tačiau negalima neatsižvelgti į šį reikalavimą. 500 EUR riba ir ieškinių (ypač dėl tam tikrų gaminių, pvz., vaistinių preparatų) pateikimo terminai taip pat apriboja atvejų, už kuriuos vartotojai gali prašyti kompensacijos, skaičių.

Apskritai galima teigti, kad Direktyva padeda išlaikyti pagrįstą pusiausvyrą tarp nukentėjusių asmenų apsaugos ir sąžiningos konkurencijos bendrojoje rinkoje užtikrinimo. Vis dėlto reikia pateikti gairių ir (arba) paaiškinimų dėl kai kurių Direktyvos sąvokų, nes jos daro neigiamą poveikį Direktyvos efektyvumui. Visų pirma, geresnis tokių sąvokų kaip „gaminys“, „žala“ ir „trūkumas“ bendras supratimas, taip pat prievolės įrodyti išaiškinimas padėtų efektyviau taikyti Direktyvą.

Kalbant apie naująsias technologijas pažymėtina, kad dėl suinteresuotųjų šalių pateiktos informacijos apie konkrečias Teismo bylas, vartotojų skundus ar atitinkamą praktinę patirtį stokos neįmanoma padaryti jokios galutinės išvados[22]. Atsižvelgiant į šių technologijų savybes (ypač jų sudėtingumą ir savarankiškumą), akivaizdu, kad Komisija turės išnagrinėti visus neatsakytus klausimus. Dėl kai kurių iš šių savybių gali kilti abejonių, ar atsakomybės už gaminius sistema yra tinkama, kad būtų galima užtikrinti žalos atlyginimą vartotojams ir investicijų stabilumą įmonėms. Kitus aspektus, priešingai, galima tinkamai išspręsti taikant galiojančią Direktyvą. Komisija, atsižvelgdama į šią ataskaitą, nuodugniai išnagrinės visas galimas problemas.

5.2. Veiksmingumas

Direktyva siekiama užtikrinti pusiausvyrą tarp nukentėjusių asmenų ir gamintojų interesų. Jos kaina yra tiesioginis kompromisas: tai, kas naudinga nukentėjusiems asmenims, yra gamintojo patiriamos išlaidos ir atvirkščiai. Pagrindinis gamintojo patiriamas nuostolis – atsakomybė be kaltės. Vartotojų atveju išlaidos susijusios su prievole įrodyti, 500 EUR riba ir laiko apribojimais. Sąvokos yra paprastos, bet jų taikymas – ne visada.

Apskritai Direktyva laikoma veiksminga, kiek tai susiję su bendrosios rinkos stabilios teisinės sistemos užtikrinimu ir vartotojų apsaugos suderinimu. Tačiau su Direktyva susijusi išlaidų ir naudos pusiausvyra skirtingose valstybėse narėse ir sektoriuose ar gaminių, dėl kurių asmenys patyrė žalą, kategorijose nėra vienoda. Trūkumo įrodinėjimo išlaidas lemia gaminio sudėtingumas. Kalbant apie vaistinius preparatus, išlaidos gali nebūti sąžiningai paskirstytos tarp gamintojų ir nukentėjusių asmenų. Taip pat yra kitų veiksnių, atliekančių svarbų vaidmenį nustatant Direktyvos veiksmingumą. Vienas konkretus veiksnys, dėl kurio susidaro administracinė našta, yra teismo procesų trukmė ir išlaidos. Jos labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse ir daro didesnį tiesioginį poveikį nukentėjusiems asmenims nei gamintojams. Vis dėlto, kadangi šias išlaidas lemia ne pačios Direktyvos nuostatos, šiuo atžvilgiu nebuvo nustatyta jokių supaprastinimo galimybių.

5.3. Nuoseklumas

Direktyva neveikia teisiniame vakuume ir negali būti vertinama atskirai. Ji yra neatsiejama ES teisinės sistemos dalis, kuri egzistuoja tam, kad būtų užtikrintas

[22] Atliekant išorės tyrimą, kuriuo pagrįstas vertinimas, nepavyko nustatyti vienos teismo bylos, kurioje nagrinėjamas klausimas būtų konkrečiai susijęs su naujomis skaitmeninėmis technologijomis. Byla susijusi su duomenų saugojimo įrenginiu Bulgarijoje. (Bulgarijos byla Nr. 20942/2012)

bendrosios rinkos veikimas, skatinamos inovacijos ir ekonomikos augimas pasitelkiant technologijų atžvilgiu neutralias taisykles, taip pat kad būtų užtikrinta vartotojų sauga ir gerovė.

Atlikus įvertinimą nustatyta, kad Direktyva atitinka susijusias bendras ES taisykles. Vertintos esamos ir siūlomos ES vartotojų apsaugos taisyklės sutartinės atsakomybės srityje, taip pat ginčų sprendimo taisyklės[23]. Be to, Direktyva atitinka ES gaminių saugos taisykles, nustatytas ES suderintose gaminių saugos taisyklėse[24] ir Bendros gaminių saugos direktyvoje[25]. ES gaminių saugos taisyklėse aprašomi saugos lygiai, kuriuos turi atitikti ES rinkai pateikti gaminiai. Taip pat nurodomi šių gaminių saugos lygiai, kurių nukentėjęs asmuo turi teisę tikėtis pagal šią direktyvą. Gamintojai taip pat atleidžiami nuo atsakomybės, jeigu jie gali įrodyti, kad trūkumas atsirado siekiant, kad gaminys atitiktų šias taisykles. Nors technologiniai pokyčiai lems atitinkamus ES teisės aktų pakeitimus, turės būti išlaikyta bendra taisyklių darna[26].

5.4. Aktualumas

Direktyvai pavyko atlaikyti tris techninių naujovių dešimtmečius. Pirminis poreikis užtikrinti gamintojo atsakomybę, vartotojų apsaugą ir neiškraipytą konkurenciją išlieka svarbus. Tačiau kalbant apie technologijų naujoves, suinteresuotosios šalys išreiškė susirūpinimą dėl tolesnio šiuo metu vartojamų Direktyvos sąvokų aktualumo. Yra atvirų klausimų, susijusių su tuo, kaip gaminys skiriasi nuo paslaugos (pvz., daiktų internetas, kuriame sąveikauja gaminiai ir paslaugos), atlyginamos žalos apimtimi (šiuo metu atlyginama tik turtinė žala) ir trūkumo sąvokos apibrėžtimi.

---

23 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB; Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų; Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų skaitmeninio turinio teikimo sutarčių aspektų, COM/2015/0634 *final*; Pakeistas pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB COM/2017/0637 *final*.

24 Pvz., Direktyva 2006/42/EB dėl mašinų, Direktyva 2009/48/EB dėl žaislų saugos, Reglamentas (ES) Nr. 305/2011, kuriuo nustatomos suderintos statybos produktų rinkodaros sąlygos ir panaikinama Tarybos direktyva 89/106/EEB, Direktyva 2013/53/ES dėl pramoginių ir asmeninių laivų, kuria panaikinama direktyva 94/25/EB, Direktyva 2014/29/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su paprastųjų slėginių indų tiekimu rinkai, suderinimo, Direktyva 2014/33/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su liftais ir liftų saugos įtaisais, suderinimo, Direktyva 2014/35/ES, susijusi su tam tikrose įtampos ribose skirtų naudoti elektros įrenginių tiekimu rinkai, Direktyva 2014/53/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su radijo įrenginių tiekimu rinkai, suderinimo, kuria panaikinama Direktyva 1999/5/EB, Reglamentas (ES) 2017/745 dėl medicinos priemonių, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2001/83/EB, Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 ir Reglamentas (EB) Nr. 1223/2009, ir kuriuo panaikinamos Tarybos direktyvos 90/385/EEB ir 93/42/EEB, Reglamentas (ES) 2017/746 dėl *in vitro* diagnostikos medicinos priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 98/79/EB ir Komisijos sprendimas 2010/227/ES.

25 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos. Pagal ES transporto srities taisykles paskirstoma gamintojų ar operatorių atsakomybė už transporto priemonių, orlaivių ar laivų saugą.

26 Atlikus Direktyvos dėl mašinų įvertinimą jau nustatyta, kad Direktyvos esminiuose sveikatos ir saugos reikalavimuose nėra skirta daug dėmesio naujų skaitmeninių technologijų klausimams. Taip pat dėmesys turės būti skirtas nuostatai dėl kylančios rizikos; galimybė nuo jos nukrypti lemia reguliavimo susiskaidymą, dėl kurio gali kilti problemų įsisavinant dirbtinį intelektą.

Taip pat reikės atlikti tam tikrą analitinį darbą, pvz., susijusį su vaistiniais preparatais dėl jų sudėtingumo, taip pat su atnaujintais gaminiais dėl jų pakeitimų, dėl kurių gali kilti problemų, išskiriančių juos iš kitų gaminių kategorijų.

Norint rasti atsakymus į šiuos klausimus ir suteikti teisinį tikrumą tiek gamintojams, tiek vartotojams, reikės atlikti papildomus tyrimus.

5.5. Europos pridėtinė vertė

Direktyva yra neatsiejama ES bendrosios rinkos taisyklių dalis. Jos nauda yra neginčytina. Direktyva užtikrina vienodą vartotojų apsaugą ir veikia kaip apsauginė priemonė, papildanti ES gaminių saugos teisės aktus. Direktyva užtikrinama trapi pusiausvyra tarp inovacijų ir apsaugos, kurią galima pasiekti tik ES lygmeniu, kad būtų užkirstas kelias bendrosios rinkos susiskaidymui ir konkurencijos iškraipymui.

Direktyvos panaikinimas lemtų vartotojų apsaugos susiskaidymą ir skirtingą lygį, nes nacionaliniai teismai taikytų tik nacionalines taisykles, sutartis ar deliktų teisę. Tačiau reikėtų pažymėti, kad Direktyva veikia kartu su nacionalinėmis priemonėmis, ir todėl gali būti taikomi skirtingi nacionaliniai požiūriai.

6. IŠVADA. KETVIRTOJI PRAMONĖS REVOLIUCIJA – PRAKTIŠKAS POŽIŪRIS Į ATSAKOMYBĘ

Problemos, su kuriomis susiduriame šiandien, tam tikru mastu skiriasi nuo tų, kurias patirdavome 1985 m. analoginiame pasaulyje. Mes išgyvename dar vieną technologinę revoliuciją. Ekonomika ir patys gaminiai tampa vis labiau tarpusavyje susiję, skaitmeniniai, autonominiai ir pažangūs. Mums reikia nuoseklaus visuotinio atsako į šiuos iššūkius, kaip išdėstyta Dirbtinio intelekto iniciatyvoje[27].

Iki šiol Direktyva apėmė daugybę įvairių gaminių ir technologinių pokyčių. Iš esmės tai yra naudinga nukentėjusių asmenų apsaugos ir konkurencijos bendrojoje rinkoje užtikrinimo priemonė, kurioje suderintos nukentėjusiems asmenims ir įmonėms taikomos taisyklės, atsižvelgiant į joje reglamentuojamus aspektus. Tai yra sritis, kurioje ES lygmens taisyklės suteikia aiškią pridėtinę vertę. Neginčijamai svarbu turėti ES lygmens atsakomybės už gaminius taisykles.

Tai nereiškia, kad Direktyva yra tobula.

Neigiamą poveikį jos efektyvumui daro sąvokos (kaip antai „gaminys“, „trūkumas“, „žala“ arba „prievolė įrodyti“), kurios praktiškai galėtų būti veiksmingesnės. Atlikus įvertinimą taip pat matyti, kad yra atvejų, kai išlaidos nėra tolygiai paskirstytos tarp vartotojų ir gamintojų. Tai ypač pasakytina tais atvejais, kai prievolės įrodyti įgyvendinimas yra sudėtingas, pvz., kalbant apie naujas skaitmenines technologijas ar vaistinius preparatus.

Kad Direktyva išliktų aktuali ateityje, būtų naudinga aiškiau išdėstyti tokius klausimus. Direktyva apima daugybę įvairių gaminių ir galimų scenarijų. Gairės gali padėti padaryti šias sąvokas veiksmingesnes ir pabrėžti jų tolesnį aktualumą.

[27] Komisijos komunikatas „Dirbtinio intelekto teikiamos naudos didinimas“ (COM(2018) 237).

Mūsų tikslas – toliau užtikrinti tinkamą vartotojų ir visų produktų gamintojų interesų pusiausvyrą.

Kai kurios sąvokos, kurios 1985 m. buvo aiškios, pvz., „gaminys“, „gamintojas“, „trūkumas“ ir „žala“, šiandien jau nebėra tokios aiškios. Pramonė vis labiau integruojasi į išplitusias pasaulines vertės grandines su daugybe veikiančių subjektų, pasižyminčias svarbiais paslaugų komponentais[28]. Gaminiai gali būti vis labiau keičiami, pritaikomi ir atnaujinami nepriklausomai nuo gamintojų valios. Jie taip pat bus vis autonomiškesni. Nauji verslo modeliai trikdo tradicines rinkas. Šių pokyčių poveikis atsakomybei už gaminius turi būti toliau svarstomas. Galiausiai, gamintojas yra ir turi būti atsakingas už gaminį, kurį išleidžia į apyvartą, o nukentėję asmenys turi turėti galimybę įrodyti, kad žala buvo padaryta dėl trūkumo. Tiek gamintojai, tiek vartotojai, vadovaudamiesi aiškia saugos sistema, turi žinoti, ko saugos požiūriu tikėtis iš gaminių.

Tačiau kurti stiprią kibernetinio saugumo prekių ir paslaugų bendrąją rinką trukdys problemos, susijusios su atsakomybės už padarytą žalą priskyrimu įmonėms ir tiekimo grandinėms ir nesugebėjimu spręsti šių klausimų, kaip pabrėžė Komisija savo komunikate „Atsparumas, atgrasymas ir gynyba: ES kibernetinio saugumo didinimas“[29]. Vėlgi, vartotojai ir įmonės turi žinoti apie saugumo lygius, kurių jie gali tikėtis, taip pat jie turi žinoti, į ką kreiptis, jeigu dėl nepakankamo kibernetinio saugumo padaroma turtinė žala.

Neseniai didelio masto tarpvalstybinės problemos, paveikusios daugybę vartotojų visoje ES, kaip antai „Dieselgate“ skandalas, padarė neigiamą poveikį vartotojų pasitikėjimui bendrąja rinka. Komisija savo dokumentų rinkinyje dėl naujų dokumentų vartotojams, be kitų priemonių, siūlo modernizuoti žalos atlyginimo sistemą ir padėti vartotojams lengviau apginti savo teises[30]. Siekdami užtikrinti, kad būtų išnaudotos visos bendrosios rinkos galimybės, mes turime patikinti vartotojus, kad jų teisės bus gerbiamos.

Kitiems platesniems aspektams reikia skirti panašų dėmesį. Tai ypač svarbu kuriant tvaresnę ekonomiką, kurioje gaminiai atnaujinami, pataisomi ir vėl panaudojami. Kas bus tokių gaminių gamintojas, pvz., taisymo, pakartotinio naudojimo ir atnaujinimo atvejais? Be to, ar tai, jog visi Teisingumo Teismo prejudiciniai sprendimai buvo susiję su vaistiniais preparatais ir medicinos priemonėmis, rodo, kad šis sektorius pasižymi specifinėmis savybėmis?

Komisija sudarė atsakomybės už gaminius ekspertų grupę, kad išsamiai ištirtų šiuos pokyčius. Ši grupė yra dviejų sudėčių. Vieną sudaro valstybių narių, pramonės, vartotojų organizacijų, pilietinės visuomenės ir akademinės bendruomenės atstovai. Ši grupė padeda Komisijai aiškinti, taikyti ir galbūt atnaujinti Direktyvą, taip pat atsižvelgiant į pokyčius ES ir nacionalinėje teismų praktikoje, diegiamų naujų ir besiformuojančių technologijų ir kitų pokyčių poveikį atsakomybės už gaminius srityje. Kitos sudėties ekspertų grupė, kurią sudaro tik nepriklausomi mokslo ekspertai ir specialistai, vertina, ar bendra atsakomybės tvarka yra tinkama siekiant palengvinti naujų technologijų diegimą skatinant investicijų stabilumą ir vartotojų pasitikėjimą[31].

---

28 Tiesioginis pardavimas internetu iš trečiųjų šalių yra dar vienas aspektas, į kurį turi būti atsižvelgta.

29 COM(2017) 450.

30 COM(2018) 183, COM(2018) 184, COM(2018) 185.

31 Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl atsakomybė už naujas skaitmenines technologijas (SWD(2018)137) jau nurodyti kai kurie klausimai, kuriuos turės aptarti šios sudėties ekspertų grupė.

Komisijos tikslas – sukurti palankią ir patikimą atsakomybės sistemą, kuria būtų skatinamos inovacijos, darbo vietų kūrimas ir ekonomikos augimas kartu apsaugant vartotojus ir užtikrinant plačiosios visuomenės saugumą. 2019 m. viduryje parengsime Direktyvos gaires, taip pat ataskaitą apie platesnį jos poveikį, galimas spragas ir gaires dėl atsakomybės ir saugos sistemose, susijusiose su dirbtiniu intelektu, daiktų internetu ir robotika. Prireikus Komisija atnaujins tam tikrus Direktyvos aspektus, pvz., tokias sąvokas kaip „trūkumas“, „žala“, „gaminys“ ir „gamintojas“. Tačiau bendras atsakomybės be kaltės principas išliks nepakitęs.

Nuosekli ir technologijų atžvilgiu neutrali saugos sistema turėtų, kiek įmanoma, užkirsti kelią nelaimingiems atsitikimams. Tačiau kai nelaimingi atsitikimai vis dėlto įvyksta, mūsų atsakomybės sistema turėtų būti užtikrinta, kad nukentėję asmenys gautų žalos atlyginimą.